

საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სისტემის ინსტიტუტების საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის პრობლემები

დემოკრატიული მმართველობა პარლამენტისადმი აღმასრულებელი ხელისუფლების ანგარიშვალდებულებას ეფუძნება. ხალხის აბსოლუტური ლეგიტიმაციის მქონე წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ მთავრობის საქმიანობაზე ზედამხედველობა უზრუნველყოფს გადაწყვეტილებების მიღების დემოკრატიულ გარემოს და მთავრობის ეფექტურ ანგარიშვალდებულებას. პარლამენტისადმი მთავრობის ანგარიშვალდებულების ეფექტური სისტემა ხალხისადმი მთავრობის ანგარიშვალდებულებას უზრუნველყოფს. მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობა არის ძალაუფლების წყაროსადმი, მოქალაქეებისადმი ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების კონსტიტუციური ვალდებულება.

აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის მნიშვნელოვანი ნაწილი და გადაწყვეტილებები დაკავშირებულია საიდუმლო საქმიანობასთან და დოკუმენტებთან. საიდუმლოების საკანონმდებლო მონესრიგება და მთავრობისთვის უფლებამოსილების დელეგირება ან ავტორიზაცია არის პარლამენტის კონსტიტუციური ექსკლუზიური უფლებამოსილება.

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობას ვერ უზრუნველყოფს პარლამენტი, რომლის წევრებს არ აქვთ წვდომა სახელმწიფო საიდუმლოებასთან ან პარლამენტის წევრების სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების საკითხის გადაწყვეტა გადაცემულია აღმასრულებელი ხელისუფლების დანებებულებებისათვის. პარლამენტის წევრების სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების საკითხის მონესრიგების შეუზღუდავი დელეგირება მთავრობისთვის ენიშნა დეკრეტით კონსტიტუციას, ნიშნავს ხელისუფლების დანაწილებისა და პარლამენტისადმი ანგარიშვალდებულების დარღვევას, რაც პარლამენტს ართმევს მთავრობის საქმიანობაზე ზედამხედველობის საშუალებას.

ნაშრომში წარმოდგენილია საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების მონესრიგებელი გარემოს და სახელმწიფო საიდუმლოების მართვის ნორმატიული მონესრიგების უფლებამოსილების დელეგირების ანალიზი.

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობის ქართული და უცხოური გამოცდილების შედარებით ნაშრომში სამსჯელოდ გამოკვეთილია პარლამენტის წევრთა საიდუმლოებასთან დაშვების მონესრიგების პრობლემები და მოცემულია მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის აქტუალური საკითხების გადამწყვეტის მოსაზრებები.

საკვანძო სიტყვები: დემოკრატიული მმართველობა, უსაფრთხოება, საიდუმლოება, საპარლამენტო ზედამხედველობა, უფლებამოსილების დელეგირება, პარლამენტი, მთავრობა, სასამართლო, ანგარიშვალდებულება

1. შესავალი

დემოკრატია ხალხის წარმომადგენლობითობის იდეას ეფუძნება, რომელიც არჩევნების მეშვეობით შექმნილი სხვადასხვა ინსტიტუტის მმართველობას და მართვაზე ზედამხედველ-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, კომპანია Lexica-ს მმართველი პარტნიორი, ადვოკატი.

ობას გულისხმობს. ამასთან, დემოკრატიული მმართველობა ადამიანის ძირითადი უფლებებით შეზღუდულ მმართველობას ნიშნავს.

დემოკრატიული მმართველობა ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს ეფუძნება. საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების ინსტიტუტები კომპეტენციების გამიჯვნითა და ზედამხედველობით უზრუნველყოფენ ხელისუფლების დაბალანსებას, მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებას კონსტიტუციით ან კანონით დადგენილ ჩარჩოში.

ხელისუფლების სამი შტოდან ორი, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი პოლიტიკური ინსტიტუტია, ხოლო სასამართლო – არაპოლიტიკური.

პოლიტიკური ინსტიტუტებისთვის დამახასიათებელია პოლიტიკის ფორმირება და გადაწყვეტილებების მიღება პარტიული, იდეოლოგიური ფასეულობებითა და ხედვის შესაბამისად, კონსტიტუციით დადგენილ ჩარჩოში. არაპოლიტიკური შტო, სასამართლო ხელისუფლება კი უზრუნველყოფს პოლიტიკური ინსტიტუტების მიერ დადგენილი წესების დაცვასა და აღსრულებას, აგრეთვე მმართველობის ორგანოების საქმიანობისა და გადაწყვეტილებების კანონშესაბამისობისა და კონსტიტუციურობის კონტროლს.

სასამართლო კონტროლის გარდა ხელისუფლების დანაწილებისა და განონანორების სისტემის მნიშვნელოვანი ნაწილი არის აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობა. საპარლამენტო ზედამხედველობა და სასამართლო კონტროლი არის ის წინააღმდეგობა, ძალაუფლება რომელიც დააოკებს ძალაუფლებას და გამორიცხავს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას.¹

საპარლამენტო რესპუბლიკაში მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ფუნქციით აღჭურვილია უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ასევე არის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო. უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც არჩევენით იძენს ხალხის სრულ ლეგიტიმაციას, არის უფლებამოსილი შექმნას და აკონტროლოს მთავრობა, მონაწილეობა მიიღოს სასამართლო ხელისუფლების ფორმირებაში.²

საპარლამენტო ზედამხედველობა მთავრობისათვის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ მიღებული კანონებით დადგენილი ჩარჩოს და მისთვის გადაცემული, დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში წარიმართება. „მთავრობისთვის შეზღუდვების დანერგვა მხოლოდ სახალხო მხარდაჭერის (ლეგიტიმაციის) მქონე კანონებით არის შესალებელი. მთავრობის შეზღუდვა ოდითგანვე კანონის ერთ-ერთ მთავარ ფუნქციად ითვლებოდა“ – აღნიშნავს ტონი ონორე.³

დემოკრატიულ სახელმწიფოში გადაწყვეტილებები მიიღება დისკუსიის შედეგად. ინფორმაციაზე წვდომისა და გავრცელების გარეშე შეუძლებელია დისკუსიის წარმართვა და შედეგის მიღწევა. სწორედ უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოში წარმართული ინფორმირებული პოლიტიკური დებატები უზრუნველყოფს მთავრობის საქმიანობაზე ეფექტურ ზედამხედველობას და დემოკრატიულ მმართველობას.

საკანონმდებლო ორგანოს საქმიანობა საჯაროობასა და განსხვავებული შეხედულებების თანამონაწილეობით გადაწყვეტილებების მიღებას ეფუძნება. აღნიშნულის გამო წარ-

¹ მონტესკიე შ., კანონთა გონი, თბ., 1994, 180-181.

² კუბლაშვილი კ., პირველი ხელისუფლება – პარლამენტები და პარლამენტარიზმი, თბ., 2022, 24.

³ ონორე ტ., მოკლე შესავალი სამართალმცოდნეობაში, თბ., 2018, 36.

მომადგენლობითი ორგანო მოკლებულია სწრაფი გადაწყვეტილებებისა და მოქმედების შესაძლებლობას. აღნიშნულის საპირისპიროდ, აღმასრულებელ ხელისუფლებას აქვს ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღებისა და სწრაფად მოქმედების შესაძლებლობა. მთავრობის საქმიანობის მნიშვნელოვანი ნაწილი არ არის საჯარო და თანამონაწილეობაზე დაფუძნებული. აღმასრულებელი ხელისუფლების ინსტიტუტების საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია სხვადასხვა საფრთხეების პრევენციასთან და რეაგირებასთან, საიდუმლო ფორმით წარიმართება.

საპარლამენტო დემოკრატიის გამონკვევა არის ერთი მხრივ ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და მეორე მხრივ საჯაროობისა და თანამონაწილეობის უზრუნველყოფა. რთულია კონსენსუსის პოვნა და საკმარისი მექანიზმების შექმნა, რათა ორივე თანაბრად დაუზიანებლად იქნეს მიღებული. სახელმწიფო მმართველობაში საჯაროობასა და საიდუმლოებას შორის კონფლიქტი არის აშკარა.

პარლამენტი, როგორც უმაღლესი კანონმდებელი კანონის მიღებით კომპეტენციითა და მოქმედების ფარგლებით აღჭურვავს აღმასრულებელ ხელისუფლებას. მთავრობისთვის უფლებამოსილების დელეგირება არის დემოკრატიული მმართველობისა და საპარლამენტო ზედამხედველობის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი საკითხი. ამდენად, მთავრობის საქმიანობისა და კომპეტენციის ფარგლები შეზღუდულია აბსოლუტური ლეგიტიმაციის მატარებელი წარმომადგენლობითი ორგანოს ნებითა და გადაწყვეტილებებით. მთავრობის შეუზღუდავი უფლებამოსილებები, დე იურე ან დე ფაქტო, აბსოლუტური და დიქტატორული სისტემების მთავარი მახასიათებელია. თანამედროვე კონსტიტუციონალიზმი კი აგებულია ასეთი სისტემების წინააღმდეგ და შესაბამისად უზრუნველყოფს საკანონმდებლო ორგანოს უზენაესობას.⁴

საქართველოს კონსტიტუცია საკანონმდებლო უფლებამოსილებით აღჭურვავს მხოლოდ პარლამენტს, რომელიც ხალხის მანდატის მფლობელი უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოა.⁵ პარლამენტი მთავრობას სწორედ კანონმდებლობით განუსაზღვრავს პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს. პარლამენტის მიერ დადგენილი ჩარჩოს ფარგლებში მთავრობა აღასრულებს პარლამენტის მიერ დადგენილ კანონებს და ახორციელებს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას.⁶

პარლამენტს შეუძლია საკითხი სრულად თვითონ მოაწესრიგოს ან არსებით საკითხებზე ჩარჩოს დადგენით მოახდინოს მოწესრიგების უფლებამოსილების დელეგირება.

არსებობს საპარლამენტო უფლებამოსილების დელეგირების ორი სახე: ძირითადი უფლების შეზღუდვის უფლებამოსილების დელეგირება და საკანონმდებლო უფლებამოსილების დელეგირება, რომელიც არ გულისხმობს ძირითადი უფლების შეზღუდვას. ეს უკანასკნელი არის ქმედების ავტორიზაციის ფორმა. იმის გათვალისწინებით, რომ ხელისუფლების განხორციელებისას პარლამენტიც და მთავრობაც ადამიანის უფლებებით არის შეზღუდული, ძირითადი უფლების შეზღუდვის უფლებამოსილების დელეგირება უფრო

⁴ Rule Of Law Checklist, European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission), Venice, 11-12 March 2016, 20, para 49 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e)> [12.05.2023].

⁵ საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995, მუხლი 36, ნაწილი 1.

⁶ იქვე, მუხლი 4, ნაწილი 4 და მუხლი 54.

ინტენსიური ხასიათს ატარებს და საჭიროებს უფრო მეტ სიცხადეს, შეზღუდვებს და ზედამხედველობის მექანიზმს.⁷

ნორმატიული აქტის გამოცემა სათანადო უფლებამოსილებით აღჭურვილი ორგანოს მიერ არის იურიდიული პოზიტივიზმისა და ფორმალური ლეგიტიმურობის ერთ-ერთი მთავარი საკითხი.⁸ სხვადასხვა ორგანოებს სხვადასხვა გადაწყვეტილებების მიღების უფლებამოსილებით აღჭურვის მთავარი წყარო არის კონსტიტუცია. როგორც აღინიშნა, სწორედ კონსტიტუციით დადგენილ ფარგლებში, პარლამენტი არის ის ერთადერთი ორგანო რომელიც არის როგორც უშუალოდ გადაწყვეტილების მიმღები, ასევე გადაწყვეტილების მიღების უფლების სხვა ორგანოსთვის მიმნიჭებელი. ამდენად, დელეგირებას დიდი მნიშვნელობა აქვს გადაწყვეტილების ლეგიტიმურობისთვისაც, მთავრობის საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობისთვისაც და სასამართლო კონტროლისთვისაც.

კონსტიტუციის საწინააღმდეგო არის ის დელეგირება რომელიც საკითხის საკანონმდებლო მოწესრიგებას სრულად, მიზნებისა და ჩარჩოს დადგენის გარეშე გადასცემს მთავრობას. საკანონმდებლო უფლებამოსილების დელეგირებისას მიზნები, შინაარსი და ფარგლები დადგენილი უნდა იყოს თავად პარლამენტის მიერ მიღებული აქტით – საგანგებოდ მიუთითებს ვენეციის კომისია.⁹

ცხადი ჩარჩოს და პრინციპების დადგენის გარეშე მთავრობისთვის უფლებამოსილების დელეგირება არსებითად შეუძლებელს ხდის მთავრობის საქმიანობის კანონშესაბამისობის შემოწმებას და ადამიანის უფლებების დაცვას. იმ შემთხვევაში როცა პარლამენტს არ აქვს დადგენილი უფლებამოსილების ფარგლები და არსებითი საკითხები, შემოწმების საგანი ვერ იქნება მთავრობის დადგენილების კანონშესაბამისობა იმ მიზეზით, რომ კანონში არ იარსებებს კონკრეტული ჩარჩო ან პრინციპი რომელსაც უნდა შედარდეს მთავრობის დადგენილება და შეფასდეს რამდენად შეესაბამება უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს კანონის ფორმით გადმოცემულ ნებას. ეს კი საპარლამენტო კონტროლს, კანონების აღსრულების და მთავრობის ნორმატიული აქტების კანონშესაბამისობის კონტროლს ფიქციად აქცევს. საპარლამენტო ზედამხედველობის შეუძლებლობა იწვევს ხელისუფლების დანაწილებისა და განონასწორების პრინციპის დარღვევას და მთავრობას ტოვებს პირდაპირი ლეგიტიმაციის ორგანოს და ამომრჩევლის კონტროლის გარეშე.

როგორც აღინიშნა, პარლამენტს აქვს მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მექანიზმები, რომელთა მიზანია სახელმწიფო ორგანოებს შორის ინსტიტუციური ბალანსის, ურთიერთშეკავების უზრუნველყოფა.¹⁰

კანონით შეუზღუდავი დელეგირების შემთხვევაში ადამიანი რომელსაც სურს მთავრობის გადაწყვეტილების კანონშესაბამისობის სასამართლო წესით შემოწმება, რჩება არსებითად დაცვის უფლების გარეშე. სასამართლო განხილვა და გადაწყვეტილების მიღება მთავ-

⁷ გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, 16.

⁸ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2015, 42, 55.

⁹ Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency – Reflections, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Strasbourg, 26 May 2020, para 65. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)005rev-e#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)005rev-e#)> [12.05.2023].

¹⁰ ფირცხალაიშვილი ა., მირიანაშვილი გ., საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, თბ., 2018, 53.

რობის დადგენილების მადლეგირებელ კანონთან შესაბამისობის თაობაზე შეუძლებელი ხდება, რაც აზრს და შინაარსს აცლის სასამართლოსათვის მიმართვასაც.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩამოყალიბებული აქვს საკანონმდებლო უფლებამოსილების დელეგირებისა და საპარლამენტო კონტროლის სტანდარტები. საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილების შეუზღუდავ დელეგირებას პარლამენტის მიერ კონსტიტუციური ვალდებულების შესრულებაზე, საკანონმდებლო უფლებამოსილების განხორციელებაზე უარის თქმად მიიჩნევს.¹¹ ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლომ პარლამენტის ვალდებულებად ჩათვალია დელეგირებული უფლებამოსილების სამართლებრივი ჩარჩოს დადგენა, რათა ორგანომ, რომელზეც მოხდა უფლებამოსილების დელეგირება, შეძლოს გადაწყვეტილების მიღება მხოლოდ კანონმდებლის ნების ფარგლებში და მის შესაბამისად.¹² საკონსტიტუციო სასამართლომ საგანგებოდ იმსჯელა ფორმალური და შეუზღუდავი დელეგირების საკითხზე და მხოლოდ ის გარემოება, რომ პარლამენტმა კანონით მოახდინა ადამიანის უფლებების შეზღუდვის უფლებამოსილების მთავრობისთვის დელეგირება, საკმარისად არ მიიჩნია პარლამენტის ამ გადაწყვეტილების და მთავრობის გადაწყვეტილების კონსტიტუციურად მიჩნევისთვის. მხოლოდ ფორმალურად, ყოველგვარი ჩარჩოს გარეშე უფლებამოსილების დელეგირება, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციის საწინააღმდეგოდ მიიჩნია რადგან სახელმწიფოს და პარლამენტის ვალდებულება არის ადამიანის უფლების არაგონივრული ან არაპროპორციული შეზღუდვის რისკის გამორიცხვა.¹³

კონსტიტუციის შესაბამისი დელეგირებისა და საჯაროობის სტანდარტების დაცვით ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის წარმოებულ საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობა განაპირობებს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობის კანონშესაბამისობას და ეფექტურ ანგარიშვალდებულებას, რომელიც მოითხოვს მუდმივ გააზრებასა და ახლებური გადაწყვეტილებების ძიებას. ამ მიზნით სტატიაში მიმოვიხილავთ საქართველოს მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის მექანიზმებს და სახელმწიფო საიდუმლოების რეგულირების გამოცდილებას, რომლებიც დაკავშირებულია მთავრობის საიდუმლო საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობასთან.

2. სახელმწიფო საიდუმლოების რეგულირების გამოცდილება

ყველა სახელმწიფოში საჯარო ინფორმაციასთან ერთად არსებობს და განსაკუთრებულად მონესრიგებულია სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მატარებელი ინფორმაცია. სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მქონე ინფორმაციაზე წვდომა განსაკუთრებით

¹¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 20 ივლისის №3/3/763 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი – დავით ბაქრაძე, სერგო რატიანი, როლანდ ახალაია, გიორგი ბარამიძე და სხვები, სულ 42 დეპუტატი – საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-78.

¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 11 თებერვლის №1/1/1505,1515,1516,1529 გადაწყვეტილება საქმეზე „პაატა დიასამიძე, გიორგი ჩიტიძე, ედუარდ მარიკაშვილი და ლიკა საჯაია საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ“, II-42.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 2 აგვისტოს №1/7/1275 გადაწყვეტილება საქმეზე „ალექსანდრე მძინარაშვილი საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის წინააღმდეგ“, II-42.

მნიშვნელოვანია მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ეფექტურად განხორციელებისათვის.

საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების მომწესრიგებელი სამართლებრივი აქტების მიმოხილვით შესაძლებელია უფლებამოსილების დელეგირების, აგრეთვე მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის შეფასება.

სახელმწიფოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესების დაცვა არის „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით გაცხადებული მიზანი.¹⁴ ამ მიზნის უზრუნველსაყოფად საიდუმლოების კანონი არეგულირებს ინფორმაციის სახელმწიფო საიდუმლოებად მიჩნევასთან და დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონის მიხედვით სახელმწიფო საიდუმლოებად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ქვეყნის თავდაცვის, ეკონომიკის, საგარეო ურთიერთობათა, დაზვერვის, სახელმწიფო უსაფრთხოების, მართლწესრიგის დაცვისა და სამოქალაქო უსაფრთხოების სფეროებში არსებული ინფორმაცია, რომლის გამჟღავნებამ ან დაკარგვამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს საქართველოს სახელმწიფოს, ან საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების ან შეთანხმების მონაწილე მხარის სუვერენიტეტს, კონსტიტუციურ წყობილებას, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებს და რომელიც საიდუმლოების კანონით ან/და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით დადგენილი წესით წინასწარ დასაიდუმლოებულია ან მიჩნეულია სახელმწიფო საიდუმლოებად და სახელმწიფოს მიერ დაცვას ექვემდებარება.

ამდენად, „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით დაცულია არა მხოლოდ საქართველოს ხელისუფლების ორგანოთა საქმიანობისას შექმნილი საიდუმლო ინფორმაცია, არამედ ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის (NATO) ან სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სახელმწიფოების კლასიფიცირებული ინფორმაცია. იმის გათვალისწინებით, რომ პარლამენტი, როგორც აბსოლუტური ლეგიტიმაციის მქონე წარმომადგენლობითი ორგანო კონსტიტუციით აღჭურვილია წრმმართველი უფლებამოსილებით როგორც ეროვნული ასევე საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროებში, ბუნებრივია, რომ საკმარისად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი ყველა იმ ინფორმაციის დაცულობა რომელიც გამოიყენება საერთაშორისო ურთიერთობებში, ასევე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ამ ინფორმაციის დაცულობის კანონიერების საპარლამენტო ზედამხედველობა.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით განსაზღვრულია იმ ინფორმაციის ჩამონათვალი, რომელთა დასაიდუმლოება დაუშვებელია.¹⁵

¹⁴ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 12/03/2015.

¹⁵ „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის შესაბამისად სახელმწიფო საიდუმლოებად არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს შემდეგი ინფორმაცია:

- 1) ინფორმაცია რომლითაც შეიძლება შეიღახოს ან შეიზღუდოს ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, მისი კანონიერი ინტერესები, აგრეთვე ზიანი მიადგეს მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებას,
- 2) საერთაშორისო ხელშეკრულებები, აგრეთვე ნორმატიული აქტები გარდა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ინსტიტუტების საქმიანობასთან დაკავშირებული აქტებისა,
- 3) რუკები, გარდა საიდუმლო ინფორმაციის შემცველი სამხედრო და სპეციალური რუკებისა,
- 4) ინფორმაცია სტიქიური უბედურების, კატასტროფისა და სხვა განსაკუთრებული მოვლენის შესახებ, რომლებიც მოხდა ან შეიძლება მოხდეს და ემუქრება მოსახლეობის უსაფრთხოებას,
- 5) ინფორმაცია გარემოს მდგომარეობის თაობაზე, მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის, მისი ცხოვრების დონის (მათ შორის, სამედიცინო მომსახურებისა და სოციალური უზრუნველყოფის) შესახებ,

დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების მიღების გამოსარიცხად ინფორმაციის საიდუმლოებად მიჩნევისას, „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით დადგენილია სხვადასხვა სფეროს ინფორმაციების ჩამონათვალი რომლის ფარგლებშიც კონკრეტულ ინფორმაციას შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსი. აღნიშნულით ერთი მხრივ, საკანონმდებლო ორგანომ განსაზღვრა მთავრობისთვის უფლებამოსილების დელეგირების ჩარჩო და მოახდინა საკითხის ნორმატიული მონესრიგების უფლებამოსილების დელეგირება, ხოლო მეორეს მხრივ, უზრუნველყო საჯაროობისა და სახელმწიფო საიდუმლოების სფეროში მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობა – სფეროების და ინფორმაციის ჩამონათვალი არის ის ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელია მთავრობის გადაწყვეტილების კანონშესაბამისობის კონტროლი.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონში გადმცემული კონცეფციის მიხედვით ინფორმაცია თავისთავად არ წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოებას, მის სტატუსს განსაზღვრავს კანონით ან მის საფუძველზე მთავრობის ნორმატიული აქტით განსაზღვრული კომპეტენტური თანამდებობის პირი. ამ თანამდებობის პირთა ნუსხაში¹⁶ არიან საქართველოს პარლამენტის წევრებიც. ნორმატიული მონესრიგების უფლებამოსილების ამ საკამათო დელეგირებით ზედამხედველობას დაქვემდებარებული ინსტიტუტი (მთავრობა) განუსაზღვრავს წესებს ან იღებს გადაწყვეტილებას პარლამენტის წევრისთვის უფლებამოსილების მინიჭების თაობაზე, რაც საპარლამენტო ზედამხედველობის შესაძლებლობას ამცირებს.

ინფორმაციის დასაიდუმლოების უფლებამოსილების საკითხის გარდა, მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობისა და სასამართლო კონტროლისთვის მნიშვნელოვანია პარლამენტის წევრთა სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მქონე ინფორმაციასთან დაშვების საკითხი. შეუძლებელია ინფორმაციისთვის სახელმწიფო საიდუმლოების სტატუსის მინიჭების (დასაიდუმლოების) უფლებამოსილების ქონა და განხორციელება, ისე რომ არ ფლობდე სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების, მისი გაცნობის უფლებას.

სახელმწიფო უსაფრთხოების ინტერესების გათვალისწინებით, „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით შეზღუდულია საჯარო დაწესებულებაში არსებული სახელმწიფო საიდუმლოების გაცნობის უფლება. საიდუმლოების კანონით განსაზღვრულია იმ პირთა წრე რომლებსაც შეიძლება მიეცეთ სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების, გაცნობისა და მუშაობის უფლება.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონი განსაზღვრავს ორი განსხვავებული კატეგორიის თანამდებობის პირთა წრეს, რომლებსაც აქვთ სახელმწიფო საიდუმლოებასთან

აგრეთვე სოციალურ-დემოგრაფიული მაჩვენებლების, მოსახლეობის განათლებისა და კულტურის თაობაზე.

6) ინფორმაცია კორუფციის, თანამდებობის პირთა უკანონო ქმედებებისა და კრიმინოგენული სიტუაციის შესახებ;

7) ინფორმაცია პრივილეგიის, კომპენსაციის, ფულადი ჯილდოსა და შეღავათის შესახებ, რომლებსაც სახელმწიფო ანიჭებს მოქალაქეს, თანამდებობის პირს, სანარმოს, დაწესებულებასა და ორგანიზაციას;

8) ინფორმაცია სახელმწიფო სავალუტო ფონდისა და ოქროს საერთო მარაგის შესახებ;

9) ინფორმაცია სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.

¹⁶ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 24 სექტემბრის №507 დადგენილება „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებული ნორმატიული აქტების დამტკიცების თაობაზე“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 29/09/2015.

მუშაობის უფლება: კანონით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან გარანტირებული დაშვების მქონე თანამდებობის პირები¹⁷ და პირები, რომლებსაც სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება ენიჭებათ უფლებამოსილი თანამდებობის პირების მიერ.¹⁸

კანონით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან გარანტირებული დაშვების მქონე თანამდებობის პირები არიან კონსტიტუციური და უსაფრთხოების ინსტიტუტების ხელმძღვანელები, რომლებსაც ეს უფლება წარმოეშობათ თანამდებობაზე გამწესების მომენტიდან.¹⁹

მეორე კატეგორიას განეკუთვნებიან პირები რომლებსაც უფლებამოსილი თანამდებობის პირის მიერ შეიძლება მიენიჭოთ სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება თუკი აქვთ: (ა) ინფორმაციის გაცნობის საჭიროება სამსახურებრივი, პროფესიული ან სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობიდან გამომდინარე და (ბ) აკმაყოფილებენ „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით დადგენილ სანდოობის და საიმედოობის პირობებს.

სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების გაცემამდე სავალდებულოა შესაბამისი შემონმების გავლა საიმედოობისა და სანდოობის თვალსაზრისით და შემონმების დადებითი დასკვნის არსებობა. სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების მოსაპოვებლად პირის შემონმების პროცედურებს აწარმოებს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური.

საქართველოს პარლამენტის წევრები განეკუთვნებიან მეორე კატეგორიის თანამდებობის პირებს რომლებსაც სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება მიენიჭებათ მხოლოდ სამსახურებრივი საჭიროების დასაბუთებისას და სანდოობა-საიმედოობის შემონმების დადებითი დასკვნის²⁰ არსებობის შემთხვევაში, რომელსაც აწარმოებს პარლამენტისადმი ანგარიშვალდებული და მისი ზედამხედველობის ქვეშ არსებული ორგანო, იმ ფარული მეთოდების გამოყენებით რომლებიც არ ექვემდებარება არც საპარლამენტო ზედამხედველობას და არც სასამართლო კონტროლს.

„სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონით დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში გამოცემული მთავრობის დადგენილებით²¹ განსაზღვრულია სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების გაცემამდე სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ ჩასატარებელი შემონმების მეთოდების სამართლებრივი საფუძვლები. კერძოდ, შემონმება ხდება „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ“, „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“ და „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონებით დადგენილი

¹⁷ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 12/03/2015, მუხლი 18.

¹⁸ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 12/03/2015, მუხლი 20.

¹⁹ ეს თანამდებობის პირები არიან: ა) საქართველოს პრეზიდენტი, ბ) საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, გ) საქართველოს მთავრობის წევრი, დ) საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე, ე) საქართველოს სახალხო დამცველი, ვ) სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის გენერალური აუდიტორი, ზ) საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე, თ) საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, ი) საქართველოს გენერალური პროკურორი, კ) საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის უფროსი, ლ) საქართველოს დაზვერვის სამსახურის უფროსი, მ) საქართველოს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის უფროსი, ნ) საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტი, ო) საქართველოს თავდაცვის ძალების მეთაური.

²⁰ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 12/03/2015. მუხლი 22, პუნქტი 4.

²¹ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 24 სექტემბრის №507 დადგენილება „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებული ნორმატიული აქტების დამტკიცების თაობაზე“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 29/09/2015.

ნესით. ეს ნიშნავს რომ სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვებამდე პარლამენტის წევრის სანდობა-საიმედოობის შემოწმებისას გამოიყენება ღია და ფარული მეთოდები, მათ შორის: ფარული ჩანერა, ელექტრონული თვალთვალი და ვიზუალური კონტროლი.

სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვებისათვის შემოწმების ამგვარი ნორმატიული მონესრიგების პირობებში არც სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების უფლების მქონე თანამდებობის პირს, პარლამენტის თავმჯდომარეს და არც პარლამენტის წევრს, რომელსაც უნდა მიეცეს სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება არ აქვთ შესაძლებლობა და სამართლებრივი მექანიზმი, რომ გაეცნონ ან გადაამოწმონ შემოწმების შედეგად მოპოვებული ინფორმაცია, აგრეთვე შემოწმების შედეგად გაცემული დასკვნის დასაბუთებულობა თუ კანონშესაბამისობა. ამასთან, საკანონმდებლო აქტით არ არის გათვალისწინებული საპარლამენტო ზედამხედველობის ინტერესთა კონფლიქტის მონესრიგების შესაძლებლობა, პრინციპები ან მექანიზმები.

სახელმწიფო საიდუმლოების მართვისა და საპარლამენტო დაშვების განსხვავებული მიდგომა არის დამკვიდრებული ევროპის სახელმწიფოებსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში.

შვედეთის სამეფოში²² სახელმწიფო საიდუმლოება რამდენიმე აქტის მონესრიგების სფეროს განეკუთვნება. ეს არის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და საიდუმლოების კანონი²³ და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და საიდუმლოების დადგენილება.²⁴ ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფასა და საიდუმლოების დაცვის რეგულირებაში წამყვანი როლი აქვს შვედეთის პარლამენტს, როგორც ამომრჩევლის მანდატის მქონე უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოს.

კანონით საიდუმლოებას შეიძლება მიეკუთვნოს ის ინფორმაცია ან ოფიციალური დოკუმენტები, რომელთა საიდუმლოდ დაცვა განეკუთვნება ჩამოთვლილ ინტერესს:

1) ეროვნული უსაფრთხოება, შვედეთის საგარეო ურთიერთობები უცხო სახელმწიფოებთან ან ორგანიზაციებთან, 2) ფინანსური, მონეტარული ან გაცვლითი კურსის პოლიტიკა, 3) საჯარო ხელისუფლების დაწესებულებების ინსპექტირება, კონტროლი ან სხვა ზედამხედველობითი საქმიანობა, 4) დანაშაულის პრევენცია და გამოძიება, 5) საჯარო ეკონომიკური ინტერესი, 6) კერძო პირთა პერსონალური ან ეკონომიკური პირობების ინფორმაციის დაცვა, 7) ცხოველთა ან მცენარეთა დაცვა.

ჩამოთვლილის გარდა ყველა სხვა დოკუმენტი არის საჯარო და დაუშვებელია მისი საიდუმლოება. ამასთან, დოკუმენტების საიდუმლოებისთვის მიკუთვნების ჩარჩოს განსა-

²² ევროკავშირის წევრი და NATO-ს წევრობის კანდიდატი სახელმწიფო. მსოფლიო იუსტიციის პროექტის მთავრობის ღიაობის ინდექსის მიხედვით შვედეთი არის მე-4 ადგილზე მსოფლიოს 180 და ევროპის რეგიონის 31 ქვეყანას შორის <<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/Sweden/>> [12.05.2023]. მსოფლიო პრესის თავისუფლების ინდექსის მიხედვით შვედეთი არის მე-3 ადგილზე 180 ქვეყანას შორის <<https://rsf.org/en/index>> [18.02.2023]. ინფორმაციაზე წვდომის რეიტინგის მიხედვით შვედეთი მაქსიმალური 6 ქულიდან 5 ქულით არის შეფასებული <<https://www.rti-rating.org/country-data/>> [12.05.2023].

²³ Public Access to Information and Secrecy Act (2009:400) (in Swedish) <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400> [12.05.2023].

²⁴ Public Access to Information and Secrecy Ordinance (2009:641) (in Swedish). <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretessforordning-2009641_sfs-2009-641> [12.05.2023].

ზღვრის უფლებამოსილება არ აქვს შვედეთის მთავრობას და იგი პარლამენტის დისკრეციას განეკუთვნება. ამ დისკრეციის ფარგლებში ინფორმაციის ჩამონათვალი, რომელიც შეიძლება იყოს საიდუმლო განსაზღვრულია შვედეთის პარლამენტის დადგენილებით ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და საიდუმლოების შესახებ.

საზედამხედველო ფუნქციის ფარგლებში შვედეთის რიკსდაგისთვის (უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო) და საპარლამენტო ომბუდსმენისთვის საიდუმლო ინფორმაციის მიწოდება სავალდებულოა.²⁵ მთავრობის და ადმინისტრაციის საქმიანობაზე (მათ შორის საიდუმლო საქმიანობაზე) და გადაწყვეტილებების კანონიერებაზე საპარლამენტო ზედამხედველობა შვედეთში ძირითადად პარლამენტის მიერ არჩეული 4 დამოუკიდებელი და პოლიტიკურად ნეიტრალური საპარლამენტო ომბუდსმენის მიერ წარმართება. რიკსდაგის წევრებისა და საპარლამენტო ომბუდსმენისთვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას საფუძვლად უდევს მათი მაღალი სახალხო ლეგიტიმაცია.

ესტონეთში²⁶ სახელმწიფო საიდუმლოების საკითხებს არეგულირებს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოებისა და უცხო სახელმწიფოთა კლასიფიცირებული ინფორმაციის შესახებ“.²⁷ სათაურშივე ხაზგასმულია რომ კანონით დაცულია არა მხოლოდ ესტონეთის სახელმწიფო საიდუმლოება, არამედ უცხო სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ის კლასიფიცირებული ინფორმაცია რომელიც გადაეცა ესტონეთის კომპეტენტურ დაწესებულებებს ან რომელსაც გაეცნო საჯარო თანამდებობის პირი ან მოსამსახურე.

ესტონეთის პარლამენტი, როგორც ხალხის მანდატით აღჭურვილი უმაღლესი წარმომადგენლობით ორგანო აღჭურვილია საიდუმლოებისა და საიდუმლო საქმიანობის ზედამხედველობის ფართო უფლებამოსილებით, რაც უზრუნველყოფს ეფექტურ საპარლამენტო ზედამხედველობასა და მთავრობის ანგარიშვალდებულებას. კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოებისა და უცხო სახელმწიფოთა კლასიფიცირებული ინფორმაციის შესახებ“ მაქსიმალურად გამორიცხავს საიდუმლოების სფეროში პარლამენტისადმი მთავრობის ანგარიშვალდებულების პრინციპის დარღვევას. სწორედ ამიტომ ესტონეთის პარლამენტმა კანონში განსაზღვრა ის თანამდებობის პირები, რომლებსაც თანამდებობრივად აქვთ ყველა ხარისხის სახელმწიფო საიდუმლოებასთან წვდომა. ამ ჩამონათვალში შედის:

ა) ესტონეთის პრეზიდენტი, ბ) ესტონეთის პარლამენტის წევრი, გ) ესტონეთის მთავრობის წევრი, დ) მოსამართლე, ე) თავდაცვის ძალების სარდალი ვ) იუსტიციის კანცლერი და მისი მოადგილე, ზ) გენერალური აუდიტორი თ) ეროვნული ბანკის პრეზიდენტი, აღმასრულებელი საბჭოს თავმჯდომარე და წევრები ი) მონაცემთა დაცვის ინსპექტორატის თავმჯდომარე.

ესტონეთში შეზღუდული სარგებლობის გრიფის მქონე ინფორმაციასთან ე.წ. გარანტირებული დაშვება აქვთ იმ საჯარო მოხელეებს, რომლებსაც სამსახურებრივად აქვთ სა-

²⁵ Public access to information and secrecy, Stockholm, 2020, 26.

²⁶ ევროკავშირისა და NATO-ს წევრი სახელმწიფო. მსოფლიო იუსტიციის პროექტის მთავრობის ღიაობის ინდექსის მიხედვით ესტონეთი არის მე-7 ადგილზე მსოფლიოს 140 და მე-6 ადგილზე ევროპის რეგიონის 31 ქვეყანას შორის <<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/Estonia/Open%20Government/>> [12.05.2023]. მსოფლიო პრესის თავისუფლების ინდექსის მიხედვით ესტონეთი არის მე-4 ადგილზე 180 ქვეყანას შორის <<https://rsf.org/en/index>>[18.02.2023]. ინფორმაციაზე წვდომის რეიტინგის მიხედვით ესტონეთი მაქსიმალური, 6 ქულიდან 4 ქულით არის შეფასებული <<https://www.rti-rating.org/country-data/>>[18.02.2023].

²⁷ State Secrets and Classified Information of Foreign States Act. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/503072018009/consolide>> [12.05.2023].

ხელმწიფო საიდუმლოებასთან მუშაობის საჭიროება. ასეთ თანამდებობაზე გამწესებამდე თუკი პირი უარს იტყვის სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის ვალდებულების წერილობით დადასტურებაზე, ეს არის მისი თანამდებობაზე არმიღების ან გათავისუფლების საფუძველი.

ესტონეთის კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების სფეროში პრემიერ-მინისტრს ცალკე კომპეტენციას არ განუსაზღვრავს. კანონით დადგენილ ჩარჩოში პროცედურული რეგულაციების დადგენის კომპეტენცია მინიჭებული აქვს მხოლოდ მთავრობას.

ისევე როგორც საქართველოში, ესტონეთშიც კანონით არის განსაზღვრული სფეროები და კონკრეტული საკითხები რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოებას. ამასთან, კანონითვე განსაზღვრულია კონკრეტულ საკითხზე საიდუმლოების მაქსიმალური ვადა და საიდუმლოების კატეგორია.

სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება გარანტირებული დაშვების უფლების მქონე თანამდებობის პირების გარდა შეიძლება მიენიჭოს შესაბამისი დასაბუთებული საჭიროების მქონე მოქალაქეს საიდუმლო ინფორმაციის ან დოკუმენტის მფლობელი დანესებულების ხელმძღვანელის გადანყვეტილებით, უსაფრთხოების სამსახურის მიერ შემონმების ჩატარების შემდეგ დადებითი დასკვნის გაცემის შემთხვევაში. გადანყვეტილების მიმღები განსაზღვრავს არა მხოლოდ დაშვების უფლებას, კონკრეტულ ინფორმაციას და გაცნობის წესს, არამედ ამ უფლების ვადასაც.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესის წევრების უფლებამოსილებები საიდუმლოებისა და მთავრობის საიდუმლო საქმიანობის სფეროში განსაზღვრულია სხვადასხვა აქტით. ამერიკის სახელმწიფო მართვის მოდელის სპეციფიკის გათვალისწინებით (სადაც პირდაპირი სახალხო ლეგიტიმაციით კონგრესის გარდა ასევე აღჭურვილია პრეზიდენტი, ფართო უფლებამოსილებების მქონე აღმასრულებელი ხელისუფლების და სახელმწიფოს მეთაური) სახელმწიფო საიდუმლოების მართვის სფეროში კომპეტენციები ისეა განაწილებული რომ ორივე შტომ ეფექტურად შეძლონ სახალხო ლეგიტიმაციის აღსრულება.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ისევე როგორც საქართველოში სახელმწიფო საიდუმლოებაზე წვდომის მოპოვებისთვის დადგენილია 2 პირობა: ა) სანდოობა-საიმედოობის ტესტი (შემონმება), და ბ) საჭიროება. ამ პირობების დაკმაყოფილების შემდეგ პირი მხოლოდ მას შემდეგ დაიშვება სახელმწიფო საიდუმლოებასთან რაც ხელმოწერით დაადასტურებს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვისა და გაუმჟღავნებლობის ვალდებულებას.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესის წევრები არ გადიან სანდოობა-საიმედოობის შემონმებას იმ საფუძველით, რომ წარმოადგენენ კონსტიტუციური პროცედურებით არჩეულ, სახალხო ლეგიტიმაციის მქონე სანდო პირებს.²⁸ კონგრესის წევრებმა სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების მიღებისთვის უნდა დააკმაყოფილონ საჭიროების დასაბუთების პირობა, რომელსაც აღმასრულებელი ინსტიტუტები ამონმებენ და გასცემენ თანხმობას. აღსანიშნავია, რომ საჭიროების შემონმებისა და თანხმობის გაცემის კომპეტენცია აღმასრულებელ ინსტიტუტებს შეზღუდული აქვს კონგრესის კომიტეტებთან პრეზიდენტის ადმინისტრაციის სავალდებულო კონსულტაციებით.²⁹ მხოლოდ ამ კონსულტაციების შედეგად შეიძლება დადგინდეს აღმასრულებელი ინსტიტუტები, კომპეტენციის ჩარჩო და კრიტერ-

²⁸ ალავერდაშვილი გ., უსაფრთხოების სექტორზე კონტროლი ამერიკის კონგრესში, თბ., 2023, <https://gyla.ge/ge/post/usaftrkhoebis-seqtorze-kontroli-amerikis-kongresshi#_ftn14> [12.05.2023].

²⁹ Congressional Oversight Manual, 2021, 67-71.

იუმები რომლითაც უნდა შემოწმდეს კონგრესის წევრის საიდუმლოებასთან დაშვების საჭიროების შემოწმება.

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის (NATO) წევრი სახელმწიფოების აბსოლუტურ უმრავლესობაში პარლამენტის წევრებს აქვთ შეუზღუდავი დაშვება და წვდომა საიდუმლო ინფორმაციასთან და ამ უფლების რეალიზაცია არ არის დამოკიდებული პარლამენტის ზედამხედველობას დაქვემდებარებული აღმასრულებელი ხელისუფლების რომელიმე დაწესებულების გადაწყვეტილებაზე. პარლამენტის წევრთა საიდუმლოებასთან წვდომა დამოკიდებულია მათ სტატუსთან, მაღალ ლეგიტიმაციასთან და დაკავებულ თანამდებობასთან.³⁰ ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციის (NATO) წევრ 7 სახელმწიფოში საიდუმლოებასთან წვდომა აქვთ პარლამენტის იმ წევრებს, რომლებიც გაერთიანებულნი არიან სპეციალურ ან პროფილურ კომიტეტებში ან უკავიათ საპარლამენტო თანამდებობები.

როგორც კვლევამ აჩვენა მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობისთვის ნამყვან დემოკრატიულ სახელმწიფოებში მინიმუმამდეა დაყვანილი უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს და მისი წევრების დამოკიდებულება აღმასრულებელი ხელისუფლების ინსტიტუტების შემოწმებასა თუ თანხმობაზე, იმისათვის რომ ჰქონდეს წვდომა საპარლამენტო ზედამხედველობის განხორციელებისათვის საჭირო სახელმწიფო საიდუმლოების მქონე ინფორმაციაზე.

3. აქართველოს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის მექანიზმები

საქართველოს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობა მოქცეულია როგორც მთავრობის საქმიანობაზე ზოგადი, პოლიტიკური ზედამხედველობის, ასევე სპეციალური ზედამხედველობის სფეროში. ამის მიხედვით განსხვავდება ზედამხედველობის ფორმატი, წესი და მექანიზმები.

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობის ორივე სფეროს და მექანიზმებს აერთიანებს პარლამენტის, როგორც წარმომადგენლობითი ორგანოს საქმიანობის დამახასიათებელი საჯაროობისა და ჩართულობის ნიშანი. მართალია სპეციალური ზედამხედველობის მექანიზმებში სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის უზრუნველყოფისთვის გათვალისწინებულია საჯაროობის უფრო დაბალი ხარისხი, თუმცა პარლამენტის წევრთა მცირე ნაწილს საიდუმლო ინფორმაციაზე აქვთ წვდომა.

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ეფექტურობისთვის მნიშვნელოვანია საკითხზე საჯარო მსჯელობა და დებატები პარლამენტში წარმოდგენილ სხვადასხვა ჯგუფებს შორის. პარლამენტში საკომიტეტო თუ პლენარულ სხდომაზე დებატები, როგორც წესი, საჯარო სხდომაზე წარიმართება, რასაც შედეგად მოსდევს პარლამენტის რეზოლუციის, რეკომენდაციის ან დადგენილების მიღება.

საქართველოს პარლამენტში მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ორივე (ზოგადი და სპეციალური) ფორმისას ინფორმირებული დებატების წარმოება შეზღუდულია, რადგანაც პარლამენტის წევრებს არ აქვთ დაშვება და წვდომა სა-

³⁰ Schierkolk N.Y., Parliamentary Access to Classified Information, Geneva, 2018, 22-23.

ხელმწიფო საიდუმლოებასთან, ხოლო პარლამენტში დაბარებულ აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენელს აქვს ასეთი დაშვება და მან სხდომაზე დამსწრე პარლამენტის წევრებს უნდა ესაუბროს საიდუმლო ინფორმაციის შემცველ საკითხებზე.

ამდენად, რომც დაიხუროს საპარლამენტო ჯგუფის, კომიტეტის ან პლენარული სხდომა, სხდომაზე დამსწრე პირებს თუ არ ექნებათ საიდუმლოებასთან დაშვება, ვერ მიიღებენ საჭირო ინფორმაციას დაბარებული მთავრობის წარმომადგენლისაგან, რაც თავის მხრივ შეუძლებელს ხდის საპარლამენტო რეკომენდაციისა თუ რეზოლუციის მიღებას ან პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულებული თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის საკითხზე მსჯელობას. ანალოგიურად, მთავრობის საიდუმლო საქმიანობასთან დაკავშირებული ყოველწლიური ან სპეციალური ანგარიშების განხილვაც უშედეგოდ წარიმართება.

საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტში გადმოცემულია მთავრობის საქმიანობაზე ზედამხედველობის რამდენიმე ფორმატი: ბიუროს სხდომა, კომიტეტის სხდომა, კომიტეტის სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა, დროებითი საგამოძიებო და სხვა კომისიის სხდომა, პლენარული სხდომა, ნდობის ჯგუფის სხდომა.³¹

საქართველოს პარლამენტს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე ზედამხედველობა რამდენიმე მექანიზმით ხორციელდება: ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლი, კანონქვემდებარე აქტების კანონმდებლობასთან შემოწმება, პოლიტიკური დებატები, ინტერპელაცია, მინისტრის საათი და თემატური მოკლვევა.³²

როგორც აღინიშნა, მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ნორმატიული რეგულირების უფლებამოსილების დელეგირებისა და საიდუმლო ინფორმაციაზე წვდომის საკითხებს. ამასთან, თუკი პარლამენტის წევრთა საიდუმლო ინფორმაციაზე წვდომის ნორმატიული მოწესრიგების უფლებამოსილების დელეგირება და დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში პარლამენტის წევრთა სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების სამთავრობო გადაწყვეტილებების კანონშესაბამისობა არ არის შემოწმებული და მოწესრიგებული პარლამენტის როგორც აბსოლუტური სახალხო ლეგიტიმაციის ინსტიტუტის კონტექსტში (რაც ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლისა და კანონქვემდებარე აქტების კანონმდებლობასთან შემოწმების მექანიზმის გამოყენებით მიიღწევა), შეუძლებელი ან არაეფექტურია ყველა სხვა მექანიზმის გამოყენება და საკითხის განხილვა ნებისმიერ ფორმატში.

ანალიზისთვის მიმოვიხილავთ ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლის, კანონქვემდებარე აქტების კანონმდებლობასთან შემოწმების და ინტერპელაციის მექანიზმების გამოყენების შესაძლებლობას მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ფუნქციის შესასრულებლად.

ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლი პარლამენტის კომიტეტის კომპეტენციას განეკუთვნება.³³ პარლამენტის კომიტეტი ამ ფუნქციის შესრულებისთვის თვალყურს ადევნებს პარლამენტის მიღებული აქტების (განსახილველი შემთხვევისთვის – საკანონმდებლო აქტების) აღსრულების მდგომარეობას და გამოკვეთს პრობლემებს.

³¹ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, სსმ ვებგვერდი, 06/12/2018, მუხლი 25, მუხლი 34, მუხლი 46, მუხლი 68, მუხლი 92, მუხლი 157-159.

³² იქვე, მუხლი 38, მუხლი 39, მუხლი 93, მუხლი 149, მუხლი 153, მუხლი 155.

³³ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, სსმ ვებგვერდი, 06/12/2018წ. ნაწილი 1, მუხლი 38.

პარლამენტის მიერ მიღებული კანონის აღსრულების თაობაზე კომიტეტის მიერ მომზადებული დასკვნა შეიძლება გახდეს პარლამენტის პლენარული სხდომაზე განხილვის საგანი, რომელსაც მოჰყვება პარლამენტის დადგენილების მიღება. პარლამენტის დადგენილების ადრესატი არის კანონის აღსრულებელი სამთავრობო დაწესებულება ან მთავრობა და პარლამენტის შესაბამისი კომიტეტი.

თუკი პარლამენტი გამოავლენს კანონით დადგენილი უფლებამოსილების გადამეტებას ან არასწორ ინტერპრეტაციას, შესაბამის რეკომენდაციას მისცემს მთავრობას.³⁴ ამასთან, დარღვევის მასშტაბის გათვალისწინებით შესაძლებელია ნორმატიული აქტის აღსრულების პროცესი გადაიზარდოს აღმასრულებელი ხელისუფლების თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობის განხილვის პროცედურაში.

საქართველოს მთავრობას აქვს მხოლოდ იმ საკითხის ნორმატიული მონესრიგების უფლებამოსილება, რომელიც მას გადაეცა პარლამენტის მიერ მიღებული კანონით.³⁵

ნორმატიული აქტის აღსრულების შესწავლის შემდეგ პარლამენტის დადგენილებით პროფილურ კომიტეტს შესაძლოა დაევალოს საკანონმდებლო აქტის არასწორი გამოყენების ან სუბიექტური ინტერპრეტაციის პრაქტიკის გაგრძელების გამოსარიცხად, საკანონმდებლო აქტში დელეგირებისა და კომპეტენციის ჩარჩოს დადგენა, შეცვლა ან დაკონკრეტება და შესაბამისი კანონპროექტის ინიცირება.

ნორმატიული აქტის აღსრულების კონტროლისაგან განსხვავებით, კანონქვემდებარე აქტების კანონშესაბამისობის შესწავლის მექანიზმი უფლებამოსილებით აღჭურვავენ პარლამენტის კომიტეტს და არ არის საჭირო პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე საკითხის განხილვა. მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობისთვის ეს მექანიზმი მეტად მოქნილი და ეფექტურია, ვიდრე ნორმატიული აქტების აღსრულების კონტროლი, გადწყვეტილებას (დავალების ან რეკომენდაციის ფორმით) იღებს კომიტეტი.³⁶

ნორმატიული აქტის აღსრულების კონტროლის და კანონქვემდებარე აქტების კანონშესაბამისობის შესწავლის მექანიზმები ემსგავსება დელეგირების და დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში გამოცემული ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, ხოლო კანონშესაბამისობის თაობაზე – სასამართლოს კომპეტენციას. ნორმატიული აქტის აღსრულების კონტროლის და კანონქვემდებარე აქტების კანონშესაბამისობის შესწავლის უფლებამოსილების ჯეროვანი შესრულება დადებით გავლენას იქონიებს არა მხოლოდ მთავრობის საქმიანობის საპარლამენტო ზედამხედველობაზე, არამედ მართლმსაჯულებაზეც, შეამცირებს დავებს და საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოების გადატვირთულობას.

როგორც შეგვიძლია დავინახოთ, ნორმატიული აქტის აღსრულების კონტროლის და კანონქვემდებარე აქტების კანონშესაბამისობის შესწავლის მექანიზმი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო საიდუმლოების კანონის და მის აღსასრულებლად მთავრობის კომპეტენციის ჩარჩოს დასადგენად, იმისათვის რომ გამოირიცხოს პარლამენტის წევრთა საიდუმლო ინფორმაციასთან დაშვების უსაფუძვლო შეზღუდვა და მთავრობის საიდუმლო

³⁴ იქვე, ნაწილი 3, მუხლი 38.

³⁵ საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“, სსმ, 33, 09/11/2009 წ., ნაწილი 1, მუხლი 12 და საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“, სსმ, 3, 13/02/2004 წ., ნაწილი 1, მუხლი 6.

³⁶ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, სსმ ვებგვერდი, 06/12/2018, მუხლი 39.

საქმიანობაზე საპარლამენტო დებატების, ინტერპელაციისა თუ სხვა მექანიზმების გამოყენების ნიველირება.

მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის განსაკუთრებული მექანიზმი არის ინტერპელაცია. ინტერპელაციის დროს პარლამენტის წევრები შეკითხვით მიმართავენ პარლამენტის წინაშე ანგარიშვალდებულ მთავრობას ან თანამდებობის პირებს და ეს უკანასკნელნი ვალდებული არიან კითხვაზე პასუხები წარადგინონ წერილობითი ფორმითაც. ამასთან, ინტერპელაციის მექანიზმის განუყოფელი კომპონენტი არის პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე საკითხის განხილვა დებატების ფორმატში, როგორც წესი ღია სხდომაზე. ინტერპელაციის წესით დასმული საკითხის განხილვა შესაძლოა დასრულდეს პარლამენტის დადგენილების მიღებით.³⁷

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ინტერპელაციის მექანიზმისა და პროცესის ეფექტურობა დამოკიდებულია ერთი მხრივ საიდუმლო ინფორმაციაზე პარლამენტის წევრთა წვდომაზე, ხოლო მეორე მხრივ საპარლამენტო დებატებისას საიდუმლო ინფორმაციის მინოდებაზე და ინფორმირებული დებატების წარმოების შესაძლებლობაზე. თუკი რომელიმე არ არის უზრუნველყოფილი მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობისთვის ინტერპელაციის პროცესი ვერ იქნება წარმართული. ეს კი ნიშნავს მთავრობის ანგარიშვალდებულებისა და მთავრობის საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის კონსტიტუციური ფუნქციის შეუსრულებლობას.

4. დასკვნა

საქართველოს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ნორმატიული გარემოს კვლევამ გამოკვეთა სახელმწიფო საიდუმლოებაზე საქართველოს პარლამენტის წევრთა წვდომის მნიშვნელობა საპარლამენტო დემოკრატიისა და მთავრობის ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფისთვის.

საქართველოს პარლამენტის წევრთა სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების წესი, არსებითად განსხვავდება დემოკრატიულ სახელმწიფოებში არსებული წესისაგან. საქართველოს პარლამენტის წევრთა სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვება დამოკიდებულია აღმასრულებელი ხელისუფლების გადაწყვეტილებებზე, მთავრობის მიერ დადგენილ კრიტერიუმებსა და პროცედურებზე, რაც ზრდის პარლამენტის მთავრობისადმი დამოკიდებულებას და მნიშვნელოვნად ამცირებს მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის შესაძლებლობას.

საქართველოს პარლამენტის წევრთა სახელმწიფო საიდუმლოების წვდომის არსებითი საკითხები და პროცედურები პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონში უნდა იყოს მოცემული და პარლამენტის წევრებს არ უნდა სჭირდებოდეთ სანდოობა-საიმედოობის შემოწმება და დადასტურება სამთავრობო უწყებების მიერ. მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს პარლამენტის წევრთათვის სახელმწიფო საიდუმლოებასთან წვდომის საჭიროების დასაბუთების შემთხვევების უფლებამოსილების დელეგირება მკაფიო კრიტერიუმების დადგენით, აგრეთვე მთავრობის ნორმატიული აქტის გამოცემამდე პარლამენტთან სავალდებულო კონსულტაციების დაწესებით.

³⁷ იქვე, მუხლი 149.

მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის ეფექტურობისთვის საჭიროა დამატებითი მექანიზმების შექმნა.

პარლამენტი და მთავრობა პოლიტიკური დაწესებულებებია და მათში წარმოდგენილი არიან სხვადასხვა ინტერესისა და მიმართულების პოლიტიკური სუბიექტები. სახელმწიფო საიდუმლოება და მთავრობის საიდუმლო საქმიანობა პარტიული პოლიტიკის მიღმა არსებული, ეროვნული უსაფრთხოების, საერთოსახელმწიფოებრივი საკითხებია, რომლებსაც სჭირდება პარტიული პოლიტიკის მიღმა წარმოდგენა და გადანყვება.

სახელმწიფო საიდუმლოებასა და მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე საპარლამენტო ზედამხედველობის უკეთესად უზრუნველსაყოფად საჭიროდ მიგვაჩნია პარლამენტის ფართო კონსენსუსით სპეციალური მომხსენებლის ინსტიტუტის შექმნა და არჩევა, რომლის კომპეტენცია იქნება სახელმწიფო საიდუმლოების მართვის საკითხებზე მთავრობის ზედამხედველობა, არსებული ნორმატიული გარემოს ზედამხედველობა და მთავრობის საიდუმლო საქმიანობაზე ყოველწლიური ალტერნატიული ანგარიშების მომზადება, რომლებიც განიხილება მთავრობის ანგარიშთან ერთად. სპეციალური მომხსენებლის პოლიტიკური ნეიტრალიტეტისა და დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვანია მისი უფლებამოსილების ვადა აღემატებოდეს პარლამენტის უფლებამოსილების ვადას, რითიც გამოირიცხება მისი დამოკიდებულება დროის კონკრეტულ პერიოდში პარლამენტში წარმოდგენილ პოლიტიკურ გაერთიანებებზე.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.
2. საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“, სსმ, 33, 09/11/2009.
3. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 12/03/2015.
4. საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“, სსმ, 3, 13/02/2004.
5. საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი, სსმ ვებგვერდი, 06/12/2018.
6. საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 24 სექტემბრის №507 დადგენილება „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებასთან დაკავშირებული ნორმატიული აქტების დამტკიცების თაობაზე“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 29/09/2015.
7. მონტესკიე შ., კანონთა გონი, თბ., 1994, 180-181.
8. ონორე ტ., მოკლე შესავალი სამართალმცოდნეობაში, თბ., 2018, 36.
9. კუბლაშვილი კ., პირველი ხელისუფლება – პარლამენტები და პარლამენტარიზმი, თბ., 2022, 24.
10. გონაშვილი ვ., ერემაძე ქ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, 16.
11. ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2015, 42, 55.
12. ფირცხალაიშვილი ა., მირიანაშვილი გ., საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები, თბ., 2018, 53.
13. ალავერდაშვილი გ., უსაფრთხოების სექტორზე კონტროლი ამერიკის კონგრესში, თბ., 2023, <https://gylla.ge/ge/post/usaftrkheobis-seqtorze-kontroli-amerikis-kongresshi#_ftn14> [12.05.2023].
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 11 თებერვლის №1/1/1505,1515,1516,1529 გადაწყვეტილება საქმეზე „პაატა დიასამიძე, გიორგი ჩიტაძე, ედუარდ მარიკაშვილი და ლიკა საჯაია საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ“.

15. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 2 აგვისტოს №1/7/1275 გადაწყვეტილება საქმეზე „ალექსანდრე მძინარაშვილი საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის წინააღმდეგ“.
16. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 20 ივლისის №3/3/763 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი – დავით ბაქრაძე, სერგო რატიანი, როლანდ ახალაია, გიორგი ბარამიძე და სხვები, სულ 42 დეპუტატი – საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
17. მსოფლიო პრესის თავისუფლების ინდექსი <<https://rsf.org/en/index>> [12.05.2023].
18. ინფორმაციაზე წვდომის რეიტინგი <<https://www.rti-rating.org/country-data/>> [12.05.2023].
19. Congressional Oversight Manual, 2021.
20. Public access to information and secrecy, Stockholm, 2020.
21. State Secrets and Classified Information of Foreign States Act. <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/503072018009/consolide>> [12.05.2023].
22. Public Access to Information and Secrecy Act (2009:400) (in Swedish) <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400> [12.05.2023].
23. Public Access to Information and Secrecy Ordinance (2009:641) (in Swedish). <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretessforordning-2009641_sfs-2009-641> [12.05.2023]
24. Rule Of Law Checklist, European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission), Venice, 11-12 March 2016. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-e)> [12.05.2023].
25. Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency – Reflections, European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Strasbourg, 26 May 2020, <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)005rev-e#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)005rev-e#)> [12.05.2023].
26. Schierkolk N. Y., Parliamentary Access to Classified Information, Geneva, 2018, 22-23.
27. მსოფლიო იუსტიციის პროექტის მთავრობის ღიაობის ინდექსი <<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/>> [12.05.2023].